

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

*Факультет № 6
Кафедра соціології та психології*

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни
**«Методика проведення психологічної експертизи
в різних галузях психології»**
обов'язкових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

053 Психологія (практична психологія)

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 р. № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 25.08.2023 р. № 7

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 р. №7

Розглянуто на засіданні кафедри соціології та психології – Протокол №8 від 15.08.2023

Розробник:

1. Доцент кафедри соціології та психології, кандидат психологічних наук,
Маннапова К.Р.

Рецензенти:

1. Професор кафедри психології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, доктор психологічних наук, професор Кузнецов М.А.
2. Доцент кафедри соціології та психології педагогіки факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат психологічних наук, доцент Шиліна А.А.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Шифри та назви галузі знань, код та назва спеціальності, ступень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 3 Загальна кількість годин – 90 Кількість тем – 8	05 соціальні та поведінкові науки; 053 Психологія; Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти	Навчальний курс 4 Семестр 8 Вид контролю: залік
Розподіл навчальної дисципліни за видами занять:		
денна форма навчання Лекції – 24; Семінарські заняття – 0; Практичні заняття – 24; Лабораторні заняття – 0; Самостійна робота – 42; Індивідуальні завдання: Курсова робота – немає Реферати (тощо) – нема	заочна форма навчання Лекції – 8; Семінарські заняття – 0; Практичні заняття – 8; Лабораторні заняття – 0; Самостійна робота – 74; Індивідуальні завдання: Курсова робота – не має Реферати – не має	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення навчальної дисципліни «Методика проведення психологічної експертизи в різних галузях психології» полягає у формуванні систематизованих знань про теоретико-методологічні засади експертології, засвоєння системи концептуальних положень прикладної юридичної психології, оволодіння методиками проведення психологічної експертизи, вмінні планувати та провести експертне дослідження в різних галузях психології.

Основні завдання курсу «Методика проведення психологічної експертизи в різних галузях психології»:

- ☐ ознайомити з загальними основами та методикою проведення психологічної експертизи в різних галузях психології та сферах життєдіяльності людини;
- ☐ показати можливості використання наукових та прикладних психологічних знань у сфері експертних досліджень;
- ☐ формувати вміння та навички використання психологічних методик в різних галузях психологічної експертизи;
- ☐ формувати уміння та навички інформаційно-аналітичної діяльності в галузі психологічної експертизи;

- розвивати професійне мислення, сприяти професійному та особистісному зростанню студентів.

Міждисциплінарні зв'язки: юридична психологія, загальна психологія, експериментальна психологія, психологія праці, інженерна психологія, психологія особистості, гендерна психологія, клінічна психологія, психодіагностика, вікова психологія.

Очікувані результати навчання: у результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен

знати:

- знати основні етапи проведення психологічної експертизи;
- психологічні засади виконання окремих експертних дій;
- принципи проведення психологічної експертизи;
- структуру висновків психологічної експертизи;
- особливості судово-психологічної експертизи;
- поняття та особливості психології різних категорій злочинців, потерпілих, свідків;
- історію формування експертологічних знань;
- психологічні обґрунтування необхідності проведення психологічної експертизи в різних галузях психології.

вміти:

- вільно володіти основними методами та методиками, що використовуються при проведенні психологічної експертизи;
- давати наукове тлумачення психологічним явищам в різних сферах життєдіяльності людини;
- надавати психологічний аналіз девіантної поведінки;
- робити аналіз особливостей групової поведінки;
- складати психологічний портрет підекспертних осіб;
- використовувати психологічні знання при розробці програм експертного психологічного дослідження.

Програмні компетентності, які формуються при вивченні навчальної дисципліни:		
Інтегральна компетентність	І. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов	
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК-2	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності
	ЗК-6	Здатність приймати обґрунтовані рішення.
	ЗК-8	Навички міжособистісної взаємодії.
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)	СК-3	Здатність обирати і застосовувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності.
	СК-4	Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну,

		психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.
	СК-5	Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.
	СК-6	СК6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.
	СК-7	Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.
	СК-11	Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема № 1. Психологічна експертиза як складова гуманітарної експертизи. Предмет психологічної експертизи.

Поняття гуманітарної експертизи. Психологічна експертиза в системі експертології. Предмет дослідження психологічної експертизи. Принципи психологічної експертизи. Системний підхід до вивчення особистості та групи в психологічній експертизі. Класифікація методів дослідження при проведенні психологічної експертизи та їх характеристика. Завдання психологічної експертизи.

Тема № 2 Організація психологічної експертизи

Умови призначення психологічної експертизи та структура її висновків. Вимоги до компетентності експерта-психолога. Етичні принципи роботи експерта.

Тема № 3. Психологічна експертиза у різних галузях психології.

Психологічна експертиза в соціальній психології. Психологічна експертиза в віковій та педагогічній психології. Психологічна експертиза в психології праці та інженерній психології. Психологічна експертиза в юридичній психології.

Тема № 4. Судово-психологічна експертиза особистості в умовах слідчої діяльності та судочинства.

Становлення і розвиток судово-психологічної експертизи (СПЕ). Правова регламентація СПЕ. Обов'язки, права і відповідальність експерта. Види судових експертиз.

Тема № 5. Судово-психологічна експертиза неповнолітніх

Врахування впливу ранніх вікових періодів на наступний розвиток особистості правопорушника. Умови формування моральної і правової свідомості особистості неповнолітнього правопорушника. Детермінація злочинної поведінки неповнолітніх. Психологічний портрет неповнолітнього правопорушника. Психологічні особливості злочинної поведінки неповнолітніх.

Тема № 6. Судово-психологічна експертиза обвинувачуваного. Обвинувачений як суб'єкт правосвідомості. Мотивація злочинної поведінки особистості. Особливості когнітивної сфери обвинуваченого в кримінальних ситуаціях. Емоційно-вольова регуляція поведінки особистості в умовах злочину. Емоційний стрес. Фрустрація. Стан фізіологічного афекту.

Тема № 7. Судово-психологічна експертиза особистості потерпілого та свідка.

Психологічна характеристика неповнолітніх (малолітніх). Врахування підліткової і юнацької психології свідків і потерпілих. Судово-психологічна експертиза повнолітніх свідків і потерпілих. Судово-психологічна експертиза здатності сприймати важливі для справи обставини і давати про них правильні показання. Судово-психологічна експертиза потерпілих по справах про сексуальні злочини. Посмертна судово-психологічна експертиза. Роль ситуації в поведінці особистості

Тема № 8. Специфічні види судово-психологічних експертиз і тенденції їх розвитку.

Судово-психологічна експертиза у цивільних справах. Судово-психологічна експертиза у справах (по питанням) про заподіяння моральної шкоди. Судово-психологічна експертиза у справах про події, пов'язаних із управлінням технікою. Судово-психологічна експертиза у комп'ютерних злочинах. Судово-психологічні експертизи у справах, пов'язаних із продажем людей. Незалежні судово-психологічні експертизи.

4. Структура навчальної дисципліни

4.1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни	
	А 0	З них:

Номер та назва навчальної теми		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Самостійна робота	Вид контролю
Семестр 8						
Тема №1 Психологічна експертиза як складова гуманітарної експертизи. Предмет психологічної експертизи	6	2	-	2	4	
Тема № 2 Організація психологічної експертизи	8	2	-	2	4	
Тема № 3. Психологічна експертиза у різних галузях психології.	16	4	-	4	8	
Тема № 4. Судово-психологічна експертиза особистості в умовах слідчої діяльності та судочинства.	14	4	-	4	6	
Тема № 5. Судово-психологічна експертиза неповнолітніх	12	2	-	4	6	
Тема № 6. Судово-психологічна експертиза обвинувачуваного.	8	2	-	2	4	
Тема № 7. Судово-психологічна експертиза особистості потерпілого та свідка.	12	4	-	4	4	
Тема № 8. Специфічні види судово-психологічних експертиз і тенденції їх розвитку.	2	4	-	4	4	
Всього за семестр 8	90	24	-	24	42	залік

4.1.2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни					
	Всього	З них:				
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Самостійна робота	Вид контролю
Семестр 8						
Тема №1 Психологічна експертиза як складова гуманітарної експертизи. Предмет психологічної експертизи	10	2	-	-	8	
Тема № 2 Організація психологічної експертизи	10	2	-	-	8	
Тема № 3. Психологічна експертиза у	12	2	-	-	10	

різних галузях психології.						залік
Тема № 4. Судово-психологічна експертиза особистості в умовах слідчої діяльності та судочинства.	12	-	-	2	10	
Тема № 5. Судово-психологічна експертиза неповнолітніх	10	-	-	2	8	
Тема № 6. Судово-психологічна експертиза обвинувачуваного.	12	-	-	2	10	
Тема № 7. Судово-психологічна експертиза особистості потерпілого та свідка.	12	-	-	2	10	
Тема № 8. Специфічні види судово-психологічних експертиз і тенденції їх розвитку.	12	2	-	-	10	
Всього за семестр 8	90	8	-	8	74	

4.1.4. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

Перелік питань до тем навчальної дисципліни	Література
Тема № 1. Психологічна експертиза як складова гуманітарної експертизи. Предмет психологічної експертизи.	
<p>Завдання:</p> <ol style="list-style-type: none"> Опрацювати лекційний матеріал за конспектом Підготуватися до практичного заняття, використавши лекційний матеріал та законспектувавши відповіді на поставлені питання. Опрацювати закони України про психологічну експертизу. Визначити теоретичні та методологічні проблеми судово-психологічної експертизи <p>Реферати:</p> <ol style="list-style-type: none"> Етичні проблеми судово-психологічної експертизи. Порядок призначення судово-психологічної експертизи. 	1;2;4;6
Тема № 2 Організація психологічної експертизи	
<p>Завдання:</p> <ol style="list-style-type: none"> Умови призначення психологічної експертизи та структура її висновків. Вимоги до компетентності експерта-психолога. Етичні принципи роботи експерта Структура психодіагностичної діяльності експерта-психолога 	5, 7; 8; 11
Тема № 3. Психологічна експертиза у різних галузях психології.	
<p>Завдання:</p> <ol style="list-style-type: none"> Опрацювати лекційний матеріал за конспектом Надати відповіді на питання: <ol style="list-style-type: none"> Які є правові проблеми використання психологічних пізнань в кримінальному процесі? Організаційні питання використання психологічних пізнань у судовій експертизі в кримінальному процесі. 	1; 3; 4; 5; 13; 16.

<p>3). В чому специфіка форм використання спеціальних психологічних пізнань:</p> <ul style="list-style-type: none"> – довідково-консультаційна діяльність психолога, – консультативна довідка психолога по запиту слідчого чи суду, – судові експертизи з участю психолога, – комплексні судово-психологічні експертизи. 	
Тема № 4. Судово-психологічна експертиза особистості в умовах слідчої діяльності та судочинства.	
<p>Підготуйтеся до обговорення за темами:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальна характеристика та особливості етапів планування психодіагностичного дослідження при проведенні експертизи. 2. Проблема методів в експертному дослідженні. 3. Застосування проєктивних та напівпроєктивних тестів при проведенні експертного дослідження 	2; 3; 9; 12
Тема № 5. Судово-психологічна експертиза неповнолітніх	
<p>Підготуйте відповідне питання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Особливості проведення СПЕ неповнолітніх 2. Урахування психологічних особливостей малолітніх при проведенні судово-психологічних експертиз. 3. Особливості проведення експертиз неповнолітніх з відставанням у психічному розвитку, що не пов'язані з психічним розладом. 4. Діагностика можливості неповнолітніх усвідомлювати в повному обсязі фактичний характер та суспільну небезпеку своїх дій чи керувати ними 	1; 4;
Тема № 6. Судово-психологічна експертиза обвинувачуваного	
<p>Підготувати відповіді:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Судово-психологічна експертиза індивідуально-психологічних особливостей. • Урахування особистісного чинника в скоєнні злочину. Характеристика класичного фізіологічного афекту • Особливості діагностики кумулятивного афекту • Можливість діагностики афекту на фоні алкогольного сп'яніння. • Виявлення та оцінка емоційного збудження, яке суттєво впливає на свідомість та поведінку людини. • Діагностика та можливість оцінки емоційної напруги, яка впливає на свідомість та поведінку людини 	1; 4; 5;
Тема № 7. Судово-психологічна експертиза особистості потерпілого та свідка.	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Визначитися з необхідним психодіагностичним інструментарієм для проведення психологічної експертизи потерпілого та свідка. 2. Яка можливість клопотання зацікавлених осіб про призначення судово-психологічної експертизи потерпілого та свідка? 	1; 4; 13; 16;
Тема № 8. Специфічні види судово-психологічних експертиз і тенденції їх розвитку.	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Скласти словник основних термінів та понять навчальної дисципліни; 	1; 2; 7; 9; 13;

2. Здійснити підбірку відеоматеріалу до однієї з тем навчальної дисципліни 3. Розробити етичний кодекс експерта-психолога та правила поведіння підекспертного 4. Підібрати необхідний психодіагностичний інструментарій для реалізації психологічної експертизи	
---	--

5.Індивідуальні завдання

5.1.1. Теми рефератів

1. Етичні проблеми судово-психологічної експертизи.
2. Порядок призначення судово-психологічної експертизи
3. Загальна характеристика та особливості етапів планування психодіагностичного дослідження при проведенні експертизи.
4. Проблема методів в експертному дослідженні.
5. Застосування проєктивних та напівпроєктивних тестів при проведенні експертного дослідження.
6. Особливості проведення комплексної судової психолого-психіатричної експертизи.
7. Можливість клопотання зацікавлених осіб про призначення судово-психологічної експертизи.
8. Психолінгвістична експертиза.
9. Судово-психологічної експертизи в справах по зґвалтуванню.
10. Експертиза соціально-психологічних особливостей членів злочинного угруповання.
11. Судово-психологічна експертиза у справах про події, пов'язані з управлінням технікою.
12. Особливості призначення та проведення повторної експертизи.
13. Проведення судово-психологічної експертизи свідків.
14. Проведення судово-психологічної експертизи потерпілих.
15. Проведення судово-психологічної експертизи неповнолітніх.

5.1.2. Теми курсових робіт

(не передбачено навчальним планом)

5.1.3. Теми наукових робіт

(не передбачено навчальним планом)

6. Методи навчання

Навчання з дисципліни проходить у формі: лекцій, практичних занять, а також самостійної та індивідуальної роботи.

- конспектування лекцій та самостійне опрацювання лекційного матеріалу за власним конспектом лекцій;
- підготовка до практичних занять;
- вирішення творчих практичних завдань;
- метод аналізу кейсів;
- інтерактивний метод роботи в малих групах.

Самостійна робота за кожною темою передбачає вивчення: наукової літератури за темою та підготовка відповідей на додаткові питання;

Індивідуальна робота передбачає виконання наукових робіт у вигляді рефератів та тематичних повідомлень.

7. Перелік питань та завдань, що виносяться на підсумковий контроль.

1. Поняття гуманітарної експертизи.
2. Психологічна експертиза в галузі соціальної психології.
3. ПЕ в галузі вікової та педагогічної психології.
4. ПЕ в галузі психології праці.
5. ПЕ в галузі юридичної психології.
6. Судово–психологічна експертиза особистості в умовах слідчої діяльності і судочинства.
7. Умови призначення і структура судово-психологічної експертизи.
8. Обов'язки, права і відповідальність експерта.
9. Структура психологічного дослідження в межах СПЕ.
10. Висновок СПЕ його структура та зміст.
11. Види судово–психологічних експертиз (одноособові, комісійні, комплексні, додаткові, заочні і повторні).
12. Вимоги до компетентності експерта – психолога.
13. Професійно-етичні принципи діяльності експерта-психолога.
14. Системний підхід до вивчення особистості в судово-психологічній експертизі.
15. Класифікація методів дослідження особистості.
16. Метод спостереження і його модифікації в СПЕ.
17. Метод експерименту в судово-психологічній експертизі.
18. Методи опитування (анкетування, інтерв'ю, бесіда) в СПЕ.
19. Метод тестів і межі його застосування в експертній практиці.
20. Соціометрія та її модифікації в СПЕ.
21. Метод психологічного аналізу документів. Контент – аналіз в СПЕ.
22. Біографічний метод.
23. Психологічний портрет злочинця.
24. Комплексний підхід до дослідження особистості в СПЕ.
25. Правова соціалізація особистості.
26. Правосвідомість особистості та основні функції правосвідомості.

27. Роль правових норм в соціалізації особистості.
28. Специфіка СПЕ малолітніх дітей.
29. СПЕ підекспертних підлітків.
30. Вивчення мотивації злочину у підлітків.
31. Психологічний портрет неповнолітнього правопорушника.
32. Психологічні особливості злочинної поведінки неповнолітніх.
33. СПЕ повнолітнього обвинуваченого.
34. Мотивація злочинної поведінки особистості.
35. Особливості когнітивної сфери обвинуваченого в кримінальних ситуаціях.
36. Емоційно – вольова регуляція поведінки особистості в умовах злочину.
37. Встановлення спроможності обвинувачуваних розуміти зміст і значення своїх дій і керувати ними.
38. Емоційний стрес і стресові ситуації у взаємодіях людей та їх урахування в СПЕ.
39. Аналіз факторів виникнення стресу.
40. Особливості психічної діяльності людини в умовах стресу.
41. Вплив стану сп'яніння на поведінку особистості в криміногенних ситуаціях.
42. Фрустрація та її дослідження в СПЕ.
43. Стан фізіологічного афекту
44. Психологічна характеристика неповнолітніх (малолітніх).
45. Врахування підліткової і юнацької психології свідків і потерпілих
46. Судово-психологічна експертиза повнолітніх свідків і потерпілих
47. Судово-психологічна експертиза здатності сприймати важливі для справи обставини і давати про них правильні показання.
48. СПЕ потерпілих по справах про сексуальні злочини.
49. Встановлення можливості потерпілих оказувати опір злочинцю.
50. Визначення обставин бездопоможного стану потерпілих.
51. Аналіз і врахування психічної травми у потерпілих по справах про сексуальні злочини.
52. Посмертна судово-психологічна експертиза.
53. Роль ситуації в поведінці особистості.
54. Судово-психологічна експертиза у цивільних справах.
55. СПЕ у справах (по питанням) про заподіяння моральної шкоди.
56. СПЕ у справах про події, пов'язаних із управлінням технікою.
57. СПЕ у справах про ДТП.
58. Дослідження спроможності обвинувачуваних по справах про ДТП адекватно сприймати зорову і слухову інформацію.
59. Дослідження сенсо-моторних реакцій обвинувачуваних по справах про ДТП.
60. Дослідження стану потерпілого у ДТП.

61. Дослідження специфічних проявів психіки людини у ДТП: амнезії, конфабуляції, гальмування, стреси і т.п.
62. СПЕ у справах про комп'ютерні злочини.
63. СПЕ у справах, пов'язаних із продажем людей.
64. Незалежні СПЕ.
65. Закон України: "Про судову експертизу".

8. Критерії та засоби оцінювання результатів навчання здобувачів

Оцінювання навчальної дисципліни проводиться за результатами поточного та підсумкового контролю:

- поточний контроль - 50 балів
- підсумковий контроль 50 балів.

Оцінка за поточний контроль складається з оцінювання аудиторної та результатів самостійної роботи здобувача.

Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі (залік).

Здобувач вищої освіти має право на визнання результатів навчання (умінь, компетентностей) у неформальній та/або інформальній освіті, які поширюється на дисципліни обов'язкової та вибіркової компонент, що за тематикою та змістом відповідають як навчальній дисципліні загалом, так і її окремим розділам, темам, індивідуальним завданням (курсова робота, контрольна робота тощо), які передбачені робочою програмою (силабусом) конкретної навчальної дисципліни. (Посилання на Положення про порядок визнання в Харківському національному університеті внутрішніх справ **результатів навчання (умінь, компетентностей) у неформальній та/або інформальній освіті http://univd.edu.ua/files/generaldocs/non_formal_education.pdf)**

Контрольні заходи оцінювання результатів навчання включають в себе поточний та підсумковий контроль.

До форм поточного контролю належить оцінювання:

- рівня знань під час семінарських та практичних занять;
- якості виконання індивідуальної та самостійної роботи;
- оцінка роботи в малих групах.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку набутих здобувачем вищої освіти знань, умінь та інших компетентностей з навчальної дисципліни, рівень самостійної підготовки до занять.

Поточний контроль. До форм поточного контролю належить оцінювання:

- рівня знань під час практичних занять;
- якості виконання самостійної роботи.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку набутих здобувачем вищої освіти (далі – здобувач) знань,

умінь та інших компетентностей з навчальної дисципліни.

У ході поточного контролю проводиться систематичний вимір приросту знань, їх корекція. Результати поточного контролю заносяться до журналів обліку роботи академічної групи за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінки за самостійну роботу виставляються в журналі обліку роботи академічної групи окремою графою за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Результати цієї роботи враховуються під час виставлення підсумкових оцінок.

При розрахунку успішності здобувачів враховуються такі види робіт: навчальні заняття (практичні) самостійна робота (виконання домашніх завдань, ведення конспектів, виконання прагматичних завдань, підготовка рефератів, наукових робіт, публікацій, виступи на наукових конференціях, семінарах та інше); контрольні роботи (виконання тестів, контрольних робіт у формі, передбаченій робочою програмою навчальної дисципліни). Вони оцінюються за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Здобувач, який отримав оцінку «незадовільно» за навчальні заняття або самостійну роботу, зобов'язаний перескласти її.

Загальна кількість балів (оцінка), отримана здобувачем за семестр перед підсумковим контролем, розраховується як середньоарифметичне значення з оцінок за навчальні заняття та самостійну роботу, та для переводу до 100-бальної системи помножується на коефіцієнт **10**.

Підсумковий контроль. Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному ступені вищої освіти або на окремих його завершених етапах.

Для обліку результатів підсумкового контролю використовується поточно-накопичувальна інформація, яка реєструється в журналах обліку роботи академічної групи. Результати підсумкового контролю з дисциплін відображаються у відомостях обліку успішності, навчальних картках здобувачів, залікових книжках. ***Присутність здобувачів на проведенні підсумкового контролю (заліку, екзамену) обов'язкова.*** Якщо здобувач вищої освіти не з'явився на підсумковий контроль (залік, екзамен), то науково-педагогічний працівник ставить у відомість обліку успішності відмітку «не з'явився».

Підсумковий контроль (екзамен) оцінюється за національною шкалою. Для переводу результатів, набраних на підсумковому контролі, з національної системи оцінювання в 100-бальну вводиться коефіцієнт **10**, таким чином максимальна кількість балів на підсумковому контролі (екзамені), які використовуються при розрахунку успішності здобувачів, становить **50**.

Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру, та балів, набраних на підсумковому контролі (екзамені, заліку).

*Підсумкові бали
навчальної дисципліни*

*Загальна кількість балів
(перед підсумковим контролем)*

*Кількість балів за
підсумковим контролем*

Здобувач вищої освіти, який під час складання підсумкового контролю (екзамен) отримав незадовільну оцінку, складає його повторно. Повторне складання підсумкового екзамену чи заліку допускається не більше двох разів з кожної навчальної дисципліни: один раз – викладачеві, а другий – комісії, до складу якої входить керівник відповідної кафедри та 2-3 науково-педагогічних працівники.

Умови визначення навчального рейтингу здобувача, а також вимоги і критерії оцінювання деталізовані нижче.

УМОВИ ВИЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО РЕЙТИНГУ			
Види робіти	Кількість	Максимум балів за 1 вид роботи	Разом
Робота на лекційному занятті	12	0,5	6
Робота на семінарському або практичному занятті	12	2	24
Індивідуальне завдання	1	20	20
Екзаменаційне тестування	1	50	50
Разом:			100
ВИМОГИ І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ			
Види робіт	Кількість балів за один вид робіт	Критерії оцінювання	
Робота на лекційному занятті	0,5	Всі лекції з даного курсу мають професійний проблемно-дискусійний характер, отже максимальну оцінку за роботу на лекції отримують здобувачі, які постійно включені у роботу і обговорення.	
	0	Здобувач не отримує оцінку, якщо не проявляє активності на занятті або виконав завдання з порушенням вимог академічної доброчесності.	
Робота на практичному або семінарському занятті	2	Робота на семінарському і практичному занятті оцінюється, виходячи з того, чи проводив здобувач самостійну роботу для підготовки до цього заняття (опрацювання наукових та інших інформаційних джерел для підготовки повідомлень, прикладних завдань тощо), з урахуванням якості виконаної роботи. Максимальну кількість балів здобувач отримує, якщо вільно оперує інформацією з декількох наукових та/або інформаційних джерел за відповідною темою та якісно	

		презентує свої наукові/інформаційні здобутки у вигляді повідомлення, бере активну участь у дискусіях на занятті, розгорнуто і обґрунтовано відповідає на поточні запитання викладача, бере активну участь у виконанні прикладних завдань та розв'язанні проблемних ситуацій.
	1	Здобувач отримує середню кількість балів, якщо оперує інформацією з малої кількості наукових та/або інформаційних джерел за відповідною темою, під час заняття проявляє середню активність, участь у дискусіях більше пасивна, не достатньо обґрунтовано відповідає на поточні запитання викладача, участь у виконанні прикладних завдань та розв'язанні проблемних ситуацій більше формального плану.
	0	Здобувач не отримує бали, якщо не проявляє активності на занятті, не бере участь у передбачуваних змістом цього заняття видах робіт або виконав завдання з порушенням вимог академічної доброчесності.
Індивідуальне завдання	15 – 20	<i>Індивідуальне завдання передбачає виконання здобувачем письмової роботи за обраною темою, яка має професійний науково-навчальний характер і ґрунтується на практичному закріпленні напрацьованих знань і вмінь.</i> Максимальну кількість балів отримують здобувачі, які демонструють належний рівень знань і вмінь, знання сучасних підходів, виявляють аналітичні здібності, здатність до самостійного, системного, логічного і послідовного мислення. Роботу оформлено відповідно до вимог.
	10 – 14	Індивідуальне завдання виконано частково, містить неточності та потребує доопрацювання. Окремим частинам викладу бракує аналітичного характеру.
	1 – 9	Виконано частково, доопрацювання не було здійснене, терміни порушені. Роботі суттєво бракує систематичного аналізу й логічного та послідовного викладу. Робота містить фактографічні неточності та/або необґрунтовані судження.
	0	Завдання не виконано або виконано з порушенням вимог академічної доброчесності
Іспит, тестування	1 – 50	Кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал.

9.Шкала оцінювання: національна та ECTS

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS		
Оцінка	Оцінка за	Оцінка за шкалою ECTS

в балах	національною шкалою	Оцінка	Пояснення
90–100	Відмінно («зараховано»)	A	« Відмінно » – теоретичний зміст курсу освоєний цілком , необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою.
80–89	Добре («зараховано»)	B	« Дуже добре » – теоретичний зміст курсу освоєний цілком , необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані , якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального , робота з двома - трьома незначними помилками.
75–79		C	« Добре » – теоретичний зміст курсу освоєний цілком , практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані , якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками , робота з декількома незначними помилками, або з однією – двома значними помилками.
65–74	Задовільно («зараховано»)	D	« Задовільно » – теоретичний зміст курсу освоєний не повністю , але прогалини не носять істотного характеру, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано , деякі з виконаних завдань, містять помилки , робота з трьома значними помилками.
60–64		E	« Достатньо » – теоретичний зміст курсу освоєний частково , деякі практичні навички роботи не сформовані , частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконані , або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального , робота, що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки.

21–59	Незадовільно («не зараховано»)	FX	« Умовно незадовільно » – теоретичний зміст курсу освоєний частково , необхідні практичні навички роботи не сформовані , більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано , або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального ; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доробки
1–20		F	« Безумовно незадовільно » – теоретичний зміст курсу не освоєно , необхідні практичні навички роботи не сформовані , всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки , додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

10. Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

Основна:

1. Буняк Н. А. Медико-психологічна експертиза та медико-педагогічна експертиза [Електронний ресурс] // Психологічна експертиза: навч. посіб. / Н. А. Буняк. – Тернопіль, 2017. – С. 76–92. – Режим доступу: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/25569>

2. Землянська О. В. Судово-психологічна експертиза: навч. посіб. / О. В. Землянська : МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ Х. : ХНУВС, 2012. 300 с.

3. Землянська О. В. Особистість як об'єкт судово-психологічної експертизи: (Монографія). – Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2019. – 367 с.: ил., табл. – Бібліогр.: с. 352-364.

4. Крюкова М. А., Єлховський І. В. Судово-психологічна експертиза (в допомогу до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра факультету психології, політології та соціології) / М. А. Крюкова – Одеса: Фенікс, 2021. – 61 с.

5. Лапченко І. О. Психологічна експертиза в освіті [Електронний ресурс] / І. О. Лапченко // Значимість психології в сучасному суспільстві: сутність і проблеми розвитку : матеріали третьої міжнар. наук.-практ. конф., Одеса, 9–10 груд. 2016 р. – Одеса, 2016. – С. 84–87. – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/psy/14dec2016/14dec2016.pdf#page=84>

6. Психологічна експертиза [Електронний ресурс]: наук.-допом. бібліогр. покажч. / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, Бібліотека ; уклад. Л. Дейнека. – Електрон. текст. дані. – Луцьк, 2021. – 80 назв.

7. Перепічка О. І. Комплексна експертиза та комплекс експертиз: порівняльний аналіз освіти [Електронний ресурс] / О. І. Перепічка // Криміналістика і судова експертиза : міжвід. наук.-метод. зб. / М-во юстиції України, Київ. н.-д. ін-т судових експертиз. – Київ, 2013. – Вип. 58(2). – С. 123–126. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/krise_2013_58\(2\)_25](http://nbuv.gov.ua/UJRN/krise_2013_58(2)_25)

8. Черезова І. О. Особистісна та професійна готовність психолога до експертної діяльності [Електронний ресурс] // Психологічна експертиза : навч. посіб. / І. О. Черезова. – Бердянськ, 2018. – С. 17–25. – Режим доступу: <http://bdpu.org:8080/handle/123456789/265>

9. Яблонський А. І. Гуманітарно-психологічна експертиза в контексті професійної діяльності психолога [Електронний ресурс] / А. І. Яблонський // Теорія і практика сучасної психології : зб. наук. пр. / Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя, 2019. – № 5, т. 1. – С. 81–86. – Режим доступу: http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/5_2019/part_1/5-1_2019.pdf#page=81

10. Юридична психологія : підручник / за заг. ред. академіка АПрН України доктора юридичних наук, професора О. М. Бандурки. Харк. нац. ун-т внутр. Справ. Харків : Майдан, 2018. 684 с.

Допоміжна:

11. Керевич О. В. Особливості призначення судових експертиз для встановлення індивідуально-психологічних особливостей підозрюваного (обвинуваченого) [Електронний ресурс] / О. В. Керевич // Вісник кримінального судочинства. – 2015. – № 2. – С. 31–36. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkc_2015_2_5

12. Кобера А. В. Теоретичні аспекти судово-психологічної експертизи емоційних станів [Електронний ресурс] / А. В. Кобера // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Серія: Психологія і педагогіка. – Острог, 2010. – Вип. 16. – С. 113–119. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoapp_2010_16_14

13. Назаров О. А. Проблемні питання порядку проведення атестації судових експертів-психологів відповідно до чинного законодавства України [Електронний ресурс] / О. А. Назаров // Наука і освіта. – 2014. – № 7. – С. 123–127. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NiO_2014_7_30

14. Мотлях І. О. Психофізіологічна експертиза з використанням поліграфа як можливе джерело доказів / І. О. Мотлях // Право та державне управління : зб. наук. пр. / Класич. приват. ун-т ; голов. ред. А. О. Монаєнко. – Запоріжжя, 2011. – № 4. – С. 117–120.

15. Сікорська Л. Б. Особливості психологічної експертизи неповнолітніх підозрюваних у злочинах в контексті організованої злочинності / Л. Б. Сікорська // Психологічні аспекти національної безпеки: організована злочинність : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., 13–14 трав. 2010 р. /

Львів. держ. ун-т внутр. справ ; [відп. за вип. М. Й. Варій]. – Львів, 2010. – С. 192–195.

16. Чала Ю.М., Шахрайчук А.М. Психодіагностика: навчальний посібник / Ю.М. Чала, А.М. Шахрайчук. — Харків: НТУ «ХП», 2018. —246 с.

Інформаційні ресурси в інтернеті:

17. Пошукова система Google Академія (Google Scholar)
<http://scholar.google.com>
18. Пошукова система Springer <https://link.springer.com/>
19. Пошукова система Scirus <https://www.elsevier.com/>
20. Пошукова система Google books <https://books.google.com/>
21. Пошукова система WorldWideScience.org <https://worldwidescience.org/>
22. Пошукова система DOAJ <https://www.doaj.org/>
23. Пошукова система DOAB <https://www.doabooks.org/>
24. Пошукова система SpringerOpen <https://www.springeropen.com/>
25. Система пошуку наукової інформації у відкритих архівах України (SSM)
<https://oai.org.ua/>
26. Електронна бібліотека Наукова періодика України <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/>